

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 128

MART 1960

YIL: 11 — CİLT: 6

Halk teması

Hayâli Küçük Ali ve Karagöz

Yazan: İhsan HİNÇER

Hayâli Küçük Ali, 1886 (1302) yılında İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Mehmet Muhiddin Sevilen'dir. Küçükken Koska'da Saffet Efendi'nin oynattığı Karagöze devam etmek en büyük zevki idi. Bu mesleği ikinci meslek olarak seçmesinde en büyük hisse Saffet Efendi'nindir. Karagözü ona o sevdirmiştir. Kendisi ilk defa 1900 yılında 14 yaşında iken Fatih'te Dıraman'da Ramazanın 15 inde Karagöz oynatmış ve oynadığı "Hımhımlı Mandıra" çok beğenilmiştir. İşte, Hayâli Küçük Ali takma adını o zaman almış, bu isimle meşhur olmuştur.

O zamanın en meşhur Karagözcüleri olan Kâtip Salih Efendi, Şair Ömer Efendi, Yamalı Hakkı Efendi, Tezgâhçı Mehmet Efendi, Arap Cemal, Arap Ömer Ağa, Nazif Bey, Memduh Bey, Behiç Efendi, Şefik Efendi Enderunlu Mehmet Efendi'yi seyre doyamazdı. Bunlardan çok istifade etti.

Hürriyetin İlanından bir sene sonra (1909) İstanbul Postanesine tevzi memuru olarak girdi. 34 yıl İstanbul, Galata, Pangaltı, Kadıköy, Beyazıt, Ankara Postanelerinde memur ve başmemur olarak çalıştı. Sonunda emekliye ayrıldı. O zamandanberi Ankara'da oturmaktadır.

"Kâhtane Safası" "Karagöz Dans Salonunda" isimli Karagöz oyunları arap harflerle, "Hayâl Perdesi" isimli eseri yeni harflerle 1931 yılında basıldı. 1952 yılında "Dünya" gazetesinde yazıya geçirmiş olduğu Karagöz oyunları bir ay müddetle Ramazan ayında yayınladı.

Halen Türkiye'nin en değerli ve meşhur Karagözcüsü olan Hayâli Küçük Ali 20 yıldanberi devamlı olarak Ankara Radyosunda Karagöz oynatmaktadır. Küçük Ali'nin kızından torunu olan Tuncay Tanboğa da dedesinin sanatını benimsemiş bulunmaktadır. Yeni yedek subaylığını tamamlayan Tun-

Hayâli Küçük Ali
(Mehmet Muhittin Sevilen)

cay Tanboğa, Torun Çelebi takma adını kullanmaktadır.

Küçük Ali, yaşayan Karagözcüler içinde en iyi Karagöz oynatanın Üsküdarlı Ömer Ağanın çırağı Fikri namındaki zatın olduğu kanaatindedir. Fakat halen yaşayıp yaşamadığını bilmemekte, ancak Fikri adında birisinin Kapalıçarşıya zaman zaman gelerek kesmiş olduğu deve derisinden mamül Karagözleri satmakta olduğunu duyduğunu ifade etmektedir.

Kendisine Karagöz'ün hangi milletten olduğu sorulunca, şu cevabı vermektedir: "Karagöz, tok ve doğru sözlü bir halk adamını temsil eder. Ashınır çingene olduğunu söylerler. Bunu Evliya Çelebi yazmıştı. Biz de Karagöz oyunlarına başlamadan evvel yaptığımız (muhavere) lerden birinde bu hususa dokunuruz. Sonunda onu bundan tenzih ederiz. Bu olsa olsa, vaktile çalgılı Karagöz oyunlarını mutaasıp devirlerde müslümanların oynatamayıp çingenelerin oynatmaları esnasında muhaverelelere bazı çingenece kelimelerin ilâve edilmelerinden galat olsa gerektir. Yoksa Karagöz "süt be süt Türktür"

Bu muravereyi aşağıya alyoruz:
Hacıvat Karagözü çağırır, şöyle ki Hacıvat perdenin ortasından Karagöz'ün evine doğru bağırır:

Hacivat: — Karagöz, Karagöz. Karagöz!

Karagöz evinden: — Yine ne istiyor bu Hacivat benden. Kedi çağırır gibi başladı yine Karagöz, Karagöz diye, çağırma. Dur bir bakayım, der ve pençeresinden başını çıkartarak.

Karagöz — Ne var Hacivat?

Hacivat — Aşağı gel.

Karagöz — Mem gel.

Hacivat — Pergel mi dedin?

Karagöz — Hayır beş on tane usta dülger.

Hacivat — Gel benim servi bülendim.

Karagöz — Gelemem sümüklü efendim.

Hacivat — Gel benim ömrümün hasılı.

Karagöz — Gelemem parmağımın mayası.

Hacivat — Gel benim serseri gezenim.

Karagöz — Atlarsam tepeni ezerim.

Hacivat — Anlaşıldı Karagözüm, bu akşam senin canın letaif istiyor.

Karagöz — Nasıl bilirsin kadayıf istediğini.

Hacivat — Karagözüm lisan bilir misin?

Karagöz — Evet nisanı da bilirim, mayısı da.

Hacivat — Öyle değil Karagözümü yâni dil bilir misin

Karagöz — Elbet bilirim, dili de bilirim, dudağı da bilirim.

Hacivat — Meselâ rumca bilir misin?

Karagöz — Bilirim zahir.

Hacivat — Ela do!

Karagöz — Elin doluyorsa oraya ko.

Hacivat — Anlaşıldı rumca bilmiyorsun. Ermenice bilir misin?

Karagöz — Bilirim.

Hacivat — Egonayin!

Karagöz — Ko sora alayım, Sonra babanın bıyığına kusayım.

Hacivat — Anladım onu da bilmiyorsun. Yahudice bilir misin?

Karagöz — Bilirim.

Hacivat — Ve naki!

Karagöz — Al parayı, ver rakıyı.

Hacivat — Arapça bilir misin?

Karagöz — Uydur uydur söyle.

Hacivat — Taalhin, taalhin!

Karagöz — Tahin yemem, tahin yemem, sonra senin gibi uyuz olurum.

Hacivat — Fransızca bilir misin?

Karagöz — Bilirim.

Hacivat — Vu nezisi!

Karagöz — Sensin bapucumun eskisi.

Hacivat — İtalyanca bilir misin?

Karagöz — Bilirim.

Hacivat — Veni kova!

Karagöz — Yeni kova, eski, kova, kırk yıldır kullanıyorum sana ne.

Hacivat — Karagözüm çinganece bilir misin?

Karagöz — Süt be süt.

Hacivat — Uçlan, uçlan.

Karagöz — (Aşağıya atlıyarak) Sos kiroz, somborlos kiroz, ehoydo ormandan yana.

Hacivat — Karagözüm, bu ne din kelâmı, ne din lisanı?

Karagöz — Biz çergeneşiniz.

Hacivat — Siz çingenenin eşiği misiniz?

Karagöz — Şimdi suratına bir çifte atarım, nalları alında kalır. Biz Unkanında elek yapar, elek satarız.

Hacivat — Siz Unkapanında börek yapar, börek mi satarsınız?

Karagöz — Sen benden Atlama'da bir yumruk yer misin!

Hacivat — Karagözüm aslını saklayan piçtir, sen kimlerdensin?

Karagöz — (İki büküm olup bir iki kere sıçırarak) Çin — ga — ne!

Der. Hacivatın suratına bir tokat atar.

Hacivat — Karagözüm sen çingâne değilsin, sana çingâne derler, bühtan ederler. Senin ahlâkın çingânedir.

